

Brousse (*Cerd. Fr.* 343) com Ponsich (*Top.* 148) accentuïn *Riutès* amb greu, és una dada sense quasi cap valor, perquè com a rossellonesos, ells confonen els dos timbres de la *e*, i s'atenen a la grafia oficial francesa; en sentit oposat tampoc té valor la grafia *Riuters* que li atribuí Alart.

DOC. ANT. *Rialtes* a. 1150 (Valls Tab., V. d'Aneu, p. xxxv), «inter molendinum de *Rialtes* et rivum de *Rialtes*» 1293, Alart (*InvLC*, s. v. *Querol*); «*Rialtes* --- *Rialters*» després de 1250 (Delcor, *Sefarad* 1966, 32-35); *Riautes* 1297, Valls Tab. (o. c. 335); *Rialtes* 1313, Valls Tab. (o. c. 300); «de Torr et de *Rialtes*» 1318 (Alart, *InvLC*, s. v. *torr*); *Rialtos* [lleg. *Rialtes*] 1359 (*CoDoACA* xii, 86); «decima de la Torr et de *Riautes*» 1371 (Alart, s. v. *torr*).

Encara en dóna algun més Ponsich, *Top.* 148: *Rialtes* 1128, *Riautes* 1224, *Rialtes* 1632.

Comparant-ho amb *Altès* veig clar, i fins trobo evident, que tenen en comú l'essencial del nom, que en el NL cerdà ha de ser també *-altès*, aquí aglutinat amb *riu*: car acabem de veure que en la menció de 1293, una de les més antigues, es tracta d'un *rivum* (de *Rialtes*) i d'un molí que en pren l'aigua.

I d'altra banda, pel que fa a l'altre nom hem observat que, en la major part de les mencions medievals, *Altès* és un nom fluvial, inequívocament, que designa la Ribera Salada: la qual, 3 k. més avall del poble, conflueix amb el Segre: és doncs la població en certa manera cabdal de la Ribera Salada. És versemblant que per aquesta raó es vagi donar a la ribera el nom de la població; per més que si no arribem a conèixer amb seguretat l'etimologia definitiva, tampoc podem descartar del tot un trasllat viceversa.

Quant al de la Vall de Querol, que en *Riutés* hi hagi *Ri(u)*-merament aglutinat, ho tindríem més segur encara si és que es refereix a aquest poble una menció *Utes* en doc. de 1628, que Ponsich no gosa identificar i l'ha posada provisionalment com a lloc ignot del Conflent (p. 130).¹

Des d'ara podem, doncs, descartar, unes vies etimològiques en què es podia pensar per a *Riutés*. Les dades revelen que aquest nom no ha tingut mai *-rs*, tan poc com *Altès*; són unànimes tant les de *Riutés* com les d'*Altès* a ensenyar-nos que l'ètimon havia de terminar en *-ese* sense *r*. Per tant *Riutés* tampoc no pot venir d'un NP germ. en *-HARI* (*Altheri* Först. 61); del qual, en canvi, és versemblant que sigui compost el nom del poble i castell de *Routier*, a l'Aude, documentat com *Riuterium* (i formes anàlogues) des de 1226, *Ruterio* el 1220 (Sabarthès, *Dict. Top.*).

La munió de dades antigues que he aplegat per *Altès* demostra que la part anterior a la *t* havia de contenir un nexa *Au-* o *Ao-* i que la *l* moderna (que no s'hi estén fins al S. xiv), resulta de la consonantització de *ɣ* en *l*, tal com en *galta* < *gauta*, *qual* < *guau*, *abaltir* < *abeutir*, *jornal* < *jornau*, fenomen peculiar del cat. modern. En ross.-cerdà hi ha hagut menys decisió que en cat. central, quant a aquest detall fonètic: la llengua hi ha oscil·lat llargament entre *ɣt* i *lt* etc.; les ultracorreccions en el sentit *ut* → *lt* hi han estat menys

generals, car també s'hi troben des de l'E. Mj., però no s'hi generalitzen tant. Per tant també és probable que l'ètimon tingui *ɣ* tal com el d'*Altès*; per més que en el nom cerdà la *ɣ* hagi restat fins avui, i que entre les mencions de *Riutés* es trobin les formes amb *al* ja en els Ss. xii i xiii (però *Riautés* ja el 1224).

En *Altès* la precessió de mencions antigues indica en forma bastant clara que la primera fou *Ao-* o bé *Auo-*, car en els Ss. ix-xii hi ha dotze mencions amb *o* i només deu en *Au-*, i les més antigues tenen *o*: *Auo-* 839, 957, 1021, 1033, 1051, *Aot-* 1035, mentre que *Aut-* no apareix sovint més que des de mitjan S. xi.

Hi ha un nom ben documentat en els Pir. centrals, i ja en temps romans, que té tot l'aire de ser inseparable dels nostres dos NLL; si bé aquest fou un NP, evidentment aquità: *Hautensen* personatge aquità del Coserans (Lizop, *Convenarum*, 113 n.). Mitxelena l'assenyala també allí i en una estela trobada una mica més a l'O., estela descoberta a la vall de Louron (a Bordères i conservada a Luixon, *CIL* xiii, 369, nom de dona), i *Hautensoni* (datiu, f.) en *CIL* xiii, 271.²

Potser no seria prou madur si jo em llançava a més anàlisi de les formes aquitanes. ¿Podem assegurar que no hi hagi hagut també *-ns-* en el nostre NL del Segre i del Querol? Justament a l'Acte *SdUrg.* de 839, la forma inicial escriu *Auotense* amb *-ns-*; ¿era ferma aquesta *n*? No podem pas assegurar-ho: podria ser hiperlatinització (segons *MENSIS/romànic MÈSE*, o *Tarraconensis* etc., puix que aquesta *-ns-*, en el nostre NL, no és més que un modest hapax; i és clar que tampoc podem assegurar del tot que no era genuïna.

En una escriptura de 1019, relativa a un vescomte de Girona, hi ha un firmant *Odo Auctensi* (Botet, *BABL* v, 113).³ ¿És encara un altre testimoni del NP aquità?; tant això com a post-toponímic de l'*Altès* urgellenc, són possibles (en tot cas és arbitrari esmenar-ho en *Acutensi*, com suggeria Botet). En canvi és segur que el cogn. cat. modern *Altès* (*AlcM* el localitza a quatre poblacions del migdia del Princ., dos de cat. or. i dos d'occid.) és mer succedani del NL *Altès* de la Ribera Salada.

El que resulta clar és que hi ha d'haver identitat d'origen entre el nom aquità i els nostres dos NLL: *Riutés* és a menys de 100 k. E. de l'alt Coserans, i a poc més de Louron (< *ILURO*, *-RON*), i *Altès*, també a un centenar, i tots tres llocs pertanyen a les conques dels Pirineus centrals. Bona coherència geogràfica, que acaba d'assegurar la comunitat etimològica. Si és parent de l'aquità, no tenim necessitat de negar la possibilitat de l'etimologia bascoide *ote-tsu* 'ple de romegueres', 'esbarzerar' (que vaig proposar ja en *E. T. C.* I, 88), derivat del basc *ote* «ronce», que ha deixat tanta descendència romànica (*E. T. C.* I, 88, 144, 227); recordem sobretot l'etimologia OTT-GIN d'on vénen *Odèn*, arag. *Otín* (i fins potser *Odena*, i el nom de la Vall d'Ora) (*DECH* s. v. *tojo* etc.). El que ens fa dubtar és el caràcter hidròmic junt amb la inicial *Auo-* que queda provada com la més antiga d'*Altès*. Potser podem trobar una explicació conjunta per als dos entrecanals. Que s'hi vagi anteposar la inicial basca ubi-